

שמונה פרקים לרמב"ם

פרק שישי - בהפרש אשר בין החסיר המעולה ובין הכובש את יצרו והמושל בנפשו

אמרו הפילוסופים: שהמושל בנפשו - אע"פ שעושה המעשים הטובים והחשובים - הוא עושה אותם והוא מתאוה אל הפעולות הרעות ונכסף אליהן ויכבוש את יצרו; ויחלוק עליו בפעולותיו, על מה שיעירוהו אליו כוחותיו ותאותו ותכונת נפשו ויעשה הטובות - והוא מצטער בעשיתם וניזוק. אבל החסיד - הוא שנמשך בפעולתו אחר מה שתעירוהו תאותו ותכונתו; ויעשה הטובות - והוא מתאוה ונכסף אליהן. ובהסכמה מן הפילוסופים: שהחסיד יותר חשוב ויותר שלם מן המושל בנפשו. אבל אמרו: שהמושל בנפשו כחסיד בענינים רבים; ומעלתו למטה ממנו בהכרח, להיותו מתאוה לפועל הרע - אע"פ שאינו עושה אותו - מפני שתשוקתו לרע היא תכונה רעה בנפש. וכבר אמר שלמה המלך, ע"ה, כיוצא בזה: "נפש רשע אותה רע" משלי כא, י. ואמר בשמחת החסיד במעשה הטוב, והצטער מי שאינו צדיק בעשיתה, זה המאמר: "שמחה לצדיק עשות משפט ומחיתה לפועלי און" משלי כא, טו. (זהו הנראה מדברי הנביאית נאות למה שזכרוהו הפילוסופים.

וכאשר חקרנו דברי חכמים בזה הענין נמצא להם: שהמתאוה לעברות ונכסף אליהן - הוא יותר חשוב ויותר שלם, מאשר לא יתאוה אליהן ולא יצטער בהנחתן; עד שאמרו: שכל אשר יהיה האדם יותר חשוב ויותר שלם - תהיה תשוקתו לעברות והצטערו בהנחתן יותר גדול. והביאו בזה הדברים ואמרו: "כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו" "סוכה נב, א. (ולא דים זה, עד שאמרו: ששכר המושל בנפשו גדול לפי רוב צערו במשלו בנפשו, ואמרו: "לפום צערא אגרא" "אבות ה, כג. (ויותר מזה - שהם צוו להיות האדם מתאוה לעברות, והזהירו מלומר: שאני בטבעי לא אתאוה לזאת העברה, ואע"פ שלא אסרה התורה. והוא אמרם: "רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא יואמר אדם אי אפשי לאכול בשר בחלב; אי אפשי ללבוש שעטנז; אי אפשי לבוא על הערוה, אלא: אפשי, ומה אעשה אבי בשמיים גזר עלי."

ולפי המובן מפשוטי שני המאמרים בתחילת המחשבה הם סותרים זה את זה - ואין הענין כן; אבל שניהם אמת ואין מחלוקת ביניהם כלל. והוא: שהרעות אשר הן אצל הפילוסופים רעות, אשר אמרו: שמי שלא יתאוה אליהן יותר חשוב מן המתאוה אליהן ויכבוש את יצרו מהן - הם הענינים המפורסמים אצל כל בני האדם שהם "רעות": כשפיכות דמים, וגנבה, וגזלה, ואונאה, ולהזיק למי שלא הרע לו, ולגמול רע למיטיב לו, ולבזות אב ואם וכיוצא באלו. והן המצוות שאמרו עליהן החכמים, ז"ל: "שאלו לא נכתבו ראויות הן לכתב" "יומא סז, ב. (ויקראו אותן קצת מחכמינו האחרונים אשר חלו חולי המדברים: "מצוות שכליות", ואין ספק שהנפש אשר תכסוף לדבר מהם ותשתוקק אליו - שהיא חסרה; ושהנפש החשובה לא תתאוה לאחד מאללו הרעות כלל, ולא תצטער בהמנעה מהם. אבל הדברים שאמרו עליהם החכמים, שהכובש את יצרו מהם הוא יותר חשוב וגמולו יותר גדול - הם: "התורות השמעיות", וזה אמת: שאלמלא התורה לא היו רעות כלל. ומפני זה אמרו: שצריך האדם שיניח נפשו אוהבת אותן ולא יהיה לו מונע מהן רק התורה. ובחן חכמתם, ע"ה, ובמה שהמשילו. שהם לא אמרו: "אל יואמר אדם: אי אפשי להרוג הנפש; אי אפשי לגנוב; אי אפשי לכזב, אלא: אפשי, ומה אעשה אבי שבשמיים גזר עלי" אבל הביאו דברים "שמעיים" כולם: בשר בחלב, ולבישת שעטנז, ועריות. ואלו המצוות וכיוצא בהן, הן אשר קראן השם יתברך: "חוקות". ואמרו רבותינו, ז"ל: "חוקים שחוקתי לך - אין לך רשות להרהר בהם; ועובדי כוכבים משיבים עליהם, והשטן מקטרג בהם, כגון: פרה אדומה ושעיר המשתלח" וכו'. ואשר קראו אותן האחרונים: שכליות, יקראו: מצוות, כפי מה שבארו החכמים.

הנה התבאר לך מכל מה שאמרנו איזו מן העברות יהיה מי שלא ישתוקק אליהן יותר חשוב מן המשתוקק אליהן וכובש יצרו מהן, ואיזו מהן יהיה הענין בהפך. וזה חידוש נפלא בהעמיד שני המאמרים; ולשונם מורה על אמיתת מה שבארנו. וכבר נשלמה כונת זה הפרק.